

КАРПЕНКО Р. В.,

кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри цивільно-
правових дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ГУДОВА А. В.,

студентка III курсу юридичного
факультету
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 349.42

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.3.6>

АДАПТАЦІЯ АГРАРНОГО (ЗЕМЕЛЬНОГО) ЗАКОНОДАВСТВА ДО НОРМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Європейська інтеграція як невід'ємна складова частина процесу глобалізації полягає у створенні необхідних інституційно-правових засад економічного, політичного та соціально-культурного зближення (конвергенції) «цивілізаційно споріднених національних спільнот». Ця тенденція зумовлюється прагненням європейських держав консолідувати зусилля в розбудові спільного простору верховенства права, соціальної справедливості, миру, добробуту, вільної торгівлі, безперешкодного пересування й комунікації, безпеки та правосуддя. Об'єктивним наслідком інтеграційних процесів стало конституювання Європейського Союзу, що ґрунтується на спільних інтересах і цінностях унікального наднаціонального міждержавного об'єднання, членство в якому громадяни окремих європейських держав водночас розглядають як додаткову гарантію зміцнення національної державності та розвитку громадянського суспільства. Євроінтеграція є вибором українського народу, що ґрунтується на усвідомленні європейської ідентичності, належності до європейської цивілізації та спільності історичної долі з європейськими народами. Визначення євроінтеграції як стратегічного орієнтира, зовнішньополітичного пріоритету та ключової мети української держави зумовлює необхідність імплементації європейських стандартів забезпечення прав і свобод людини, модернізації інститутів публічної влади на людиноцентристських засадах, подолання технологічної відсталості, покращення інвестиційного клімату, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробника на європейському ринку, приєднання до структур спільної безпеки тощо. Важливим кроком у реалізації євроінтеграційних прагнень України є адаптація вітчизняного законодавства до законодавства Європейського Союзу, висвітлення загальних особливостей механізму гармонізації аграрного законодавства України та інституційних аспектів, які впроваджуються на міжгалузевому та галузевому рівнях. Розглянуто аспекти адаптації українського аграрного законодавства до вимог і стандартів Європейського Союзу. Наголошено, що адаптація аграрного законодавства України до законодавства ЄС полягає у зближенні національного законодавства із сучасною європейською системою права, що забезпечить розвиток підприємницької й соціальної активності громадян України, економіч-



ний розвиток держави в межах ЄС, сприятиме поступовому зростанню рівня життя населення. Адаптацію національного аграрного законодавства до законодавства міжнародних організацій здійснюють уповноважені органи державної влади за допомогою правотворчості, планування, координації та контролю. Адаптація є складовою частиною інтеграційних процесів, передумовою гармонізації національного аграрного законодавства із законодавством міжнародних організацій.

Наша країна має великий потенціал в аграрній сфері. Сьогодні в Україні затверджено достатню кількість нормативно-правових актів в аграрній сфері. Основу аграрного права становлять єдині правові принципи, які близькі за змістом у більшості правових інститутів. Звісно, основою аграрного права України є його адаптація до законодавства Європейського Союзу. Розвиток аграрного права відповідає положенням Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», адже адаптація законодавства України до законодавства ЄС є пріоритетним складником процесу інтеграції України до Європейського Союзу. Незважаючи на велику кількість праць, присвячених дослідженню різних аспектів адаптації земельного права до норм законодавства ЄС, необхідно констатувати, що у юридичній літературі так і не сформовано усталеної повноцінної дефініції цього поняття.

Цю статтю присвячено поняттю загальних особливостей механізму адаптації земельного права України та інституційних аспектів, які впроваджуються на міжгалузевому та галузевому рівнях. Ми розглянули аспекти адаптації українського аграрного законодавства до вимог і стандартів Європейського Союзу. Гармонізацію національного аграрного законодавства до законодавства міжнародних організацій здійснюють уповноважені органи державної влади за допомогою нормативно-правових актів у цій сфері.

Ключові слова: адаптація, ЄС, законодавство, аграрне законодавство, право.

Karpenko R. V., Gudova A. V. Adaptation of agrarian (land) legislation to the norms of the European Union

European integration, as an integral part of the globalization process, is to create the necessary institutional and legal foundations for the economic, political and socio-cultural rapprochement (convergence) of “civilly related national communities”. This trend is driven by the desire of European states to consolidate efforts to build a common space of the rule of law, social justice, peace, prosperity, free trade, free movement and communication, security and justice. The objective consequence of the integration processes was the constitution of the European Union, which is based on the common interests and values of a unique supranational inter-state union, whose membership is considered by citizens of individual European states as an additional guarantee of strengthening the national statehood and the development of civic society. European integration is the choice of the Ukrainian people, based on the awareness of European identity, belonging to the European civilization and commonality of historical destiny with the European peoples. Defining European integration as a strategic orientation, foreign policy priority and key goal of the Ukrainian state necessitates the implementation of European standards of human rights and freedoms, modernization of public authorities on a human-centric basis, overcoming technological backwardness, improving the creation of investment opportunities European market, joining common security structures, etc. An important step in the realization of Ukraine’s European integration aspirations is the adaptation of national legislation to the legislation of the European Union. Highlighting the general features of the mechanism of harmonization of agricultural



legislation of Ukraine and institutional aspects that are implemented at the intersectoral and sectoral levels. Issues of adaptation of Ukrainian agrarian legislation to the requirements and standards of the European Community. Noted that adaptation of Ukrainian agrarian legislation to the EU legislation consists in the approximation of national legislation with contemporary European legal system which would ensure development of entrepreneurial, social, activity of Ukrainian citizens, economic development of the state within the EU, will contribute to a gradual increase in the standard of living of the population. Adaptation of national agrarian legislation to the legislation of international organizations is realized by authorized organs of state power through law-making, planning, coordination and control. Adaptation is a component of the integration process, prerequisite for the harmonization of national agrarian legislation with that of international organizations.

Our country has great potential in the agricultural sector. To date, Ukraine has adopted a sufficient number of regulations in the agricultural sector. The basis of agrarian law are the only legal principles that are similar in content in most of their legal institutions. Of course, the basis of agrarian law of Ukraine is its adaptation to the legislation of the European Union. The development of agrarian law corresponds to the provisions of the Law of Ukraine "On the National Program for Adaptation of Ukrainian Legislation to European Union Legislation", as the adaptation of Ukrainian legislation to EU legislation is a priority component of Ukraine's integration into the European Union. Despite the large number of works devoted to the study of various aspects of the adaptation of land law to the norms of EU legislation, it should be noted that in the legal literature there is no established, full-fledged definition of this concept.

This article is devoted to the concept of general features of the mechanism of adaptation of land law of Ukraine and institutional aspects that are implemented at the intersectoral and sectoral levels. We considered aspects of adaptation of the Ukrainian agrarian legislation to requirements and standards of the European Community. The harmonization of national agrarian legislation with the legislation of international organizations is carried out by authorized state authorities through regulations in this area.

Key words: *adaptation, EU, legislation, agrarian legislation, law.*

Вступ. Проблеми адаптації аграрного законодавства України до законодавства Європейського Союзу аналізувалися А.Й. Богданом, О.В. Гафуровою, А.В. Духневичем, В.М. Єрмоленком, Т.О. Коваленко, І.М. Кульчій, Т.В. Курман, В.В. Носіком, Л.І. Полюхович, А.М. Статівкою, В.Ю. Уркевичем, М.В. Шульгою, І.А. Шуміло та ін.

Постановка завдання. Зовнішня інтеграція України у світовий економічний простір відіграє важливу роль у розвитку вітчизняної економіки, саме тому Україна зацікавлена в сприятливому середовищі, яке б спрощувало доступ до зовнішніх ринків і забезпечувало б стабільні торговельні потоки на основі постійного підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом є новим форматом відносин, спрямованим на створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі «Україна – ЄС» і поступову інтеграцію України до внутрішнього ринку Євросоюзу. Це все прописано та відповідає положенням Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу».

Об'єктом нашого дослідження є аграрні правовідносини законодавства України, а також відносини України з ЄС, відносини щодо адаптації законодавства до законодавства ЄС.

Предметом дослідження є аграрне законодавство України, законодавство ЄС, адаптація законодавства України до нормативно-правової системи ЄС.

Метою статті є комплексне дослідження поняття та основних напрямів адаптації аграрного законодавства України до законодавства Європейського Союзу в умовах євроінте-



грації, а також визначення особливостей адаптації українського законодавства до норм Європейського Союзу. Імплементация поставленої мети передбачає розв'язання таких *завдань*: проаналізувати та дати визначення поняттю аграрного законодавства України, з'ясувати, що таке адаптація законодавства до норм ЄС.

Результати дослідження. Маючи великий агропромисловий потенціал, наша країна прагне брати активну участь у міжнародній кооперації з формування міжнародної продовольчої системи. Країна була й продовжує залишатися лідером харчової і сільськогосподарської продукції на світовому ринку [1]. Сьогодні в Україні затверджено багато нормативно-правових актів в аграрному законодавстві. Проведена аграрна реформа в країні та в агропромисловому комплексі значно впливає на зміст аграрного законодавства. Інтеграція є важливою частиною для України у розвитку економіки, саме тому наша країна дуже зацікавлена в сприятливому середовищі.

Пріоритетним напрямом розвитку аграрного законодавства України є його адаптація до законодавства ЄС та гармонізація із законодавством європейських держав, що відповідає положенням Закону України від 18 березня 2004 р. «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС», адже адаптація законодавства України до законодавства ЄС є пріоритетним складником процесу інтеграції України до Європейського Союзу [2].

Орієнтуючись на досвід нормотворчої діяльності членів Європейського Союзу, необхідно максимально визначити й реалізувати правові норми та принципи національної правової системи з урахуванням норм і принципів європейського права. Відповідно до стратегії євроінтеграції нашої держави адаптація законодавства України до законодавства ЄС полягає в зближенні національного законодавства із сучасною європейською системою права, що забезпечить розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, економічний розвиток держави в межах ЄС, сприятиме поступовому зростанню рівня життя населення [3].

Термін «адаптація законодавства» як процес приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність до «*acquis communautaire*» вказано в Законі України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу». Цей термін є загальноукраїнським поняттям, адже його закріплено в українському законодавстві, але вчені мають різні думки щодо його визначення. Так, наприклад, Н.М. Пархоменко зазначає, що адаптація (лат. *adapto* – пристосовую) – це процес пристосування до умов, які змінюються; у міжнародному праві адаптація є процесом приведення національного законодавства до норм і стандартів міжнародного права шляхом удосконалення національного законодавства (унесення змін і доповнень, затвердження нових нормативно-правових актів), укладання або приєднання до міжнародних договорів, що здійснюється вповноваженими органами державної влади шляхом правотворчості, планування, координації та контролю [4]. Також Т.О. Коваленко зазначає, що адаптація аграрного законодавства до вимог *acquis communautaire* передбачає приведення аграрних законів та підзаконних нормативно-правових актів України у відповідність до нормативно-правових актів ЄС у визначених сферах [5]. З огляду на вищезазначені терміни, ми вважаємо правильною наукову позицію щодо доцільності вживання терміна «адаптації» під час аналізу зближення країн.

Аналізуючи адаптацію до аграрного законодавства ЄС, А.М. Статівка та І.А. Шуміло виокремлюють головні завдання цього процесу: 1) адаптацію правового регулювання з надання державної підтримки сільськогосподарським товаровиробникам; 2) забезпечення введення в економічний обіг земель сільськогосподарського призначення й розвиток іпотечного кредитування; 3) стандартизацію й сертифікацію сільськогосподарської продукції; 4) приведення у відповідність до стандартів ЄС законодавства про компанії [6]. А у Концепції адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу визначено три дещо інші етапи адаптації законодавства. На першому етапі перевагу слід надати: розвитку (відповідно до вимог, визначених у Декларації, що прийнята Європейською Радою на Копен-



гагенському саміті у червні 1993 р.) правової системи в Україні, яка б сприяла досягненню стабільності у суспільстві, гарантувала верховенство права, права людини і забезпечувала функціонування ринкової економіки; приведенню законодавства України у відповідність до вимог УПС та інших міжнародних договорів, які стосуються співробітництва України та ЄС; розвитку законодавства України за визначеними цією Концепцією або Міжвідомчою координаційною радою пріоритетними сферами у напрямі його поступового зближення із законодавством ЄС. На другому етапі процес адаптації законодавства зосереджується на таких завданнях законодавства України у сферах, визначених частиною другою статті 51 УПС з метою забезпечення його приблизної відповідності законодавству ЄС, як правове забезпечення створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС і підготовка до асоційованого членства України в ЄС. Третій етап адаптації законодавства залежатиме від укладення Угоди про асоційоване членство України в ЄС та включатиме період підготовки розширеної програми гармонізації законодавства України із законодавством ЄС із метою забезпечення інтеграції України до спільного ринку ЄС [7].

Проте є один вагомий недолік, який заважає нашій країні прямувати швидше в аграрній сфері до законодавства ЄС. Це тому, що в Основному Законі щодо адаптації в пункті 5 до пріоритетних завдань не належить аграрне законодавство, тому земельне право прямує не у першочерговому напрямку. У цьому пункті зазначено, що на першому етапі виконання Програми пріоритетними сферами, в яких здійснюється адаптація законодавства України, є сфери, визначені статтею 51 УПС, а саме: митне право; законодавство про компанії; банківське право; бухгалтерський облік компаній; податки, зокрема непрямі; інтелектуальна власність; охорона праці; фінансові послуги (послуги в системі накопичувального пенсійного забезпечення); правила конкуренції; державні закупівлі; охорона здоров'я та життя людей, тварин і рослин; довкілля; захист прав споживачів; технічні правила і стандарти; енергетика, зокрема ядерна; транспорт [2]. Однією з особливостей аграрного законодавства є відсутність єдиного спеціалізованого нормативно-правового акта кодифікованого характеру. Однак є велика кількість нормативно-правових актів, які регулюють різні види аграрних відносин щодо: 1) загальних засад здійснення аграрного виробництва та розвитку соціальної сфери села (Закон України від 17 жовтня 1990 р. «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві»); 2) державно-правового регулювання сільського господарства (Закон України від 18 січня 2001 р. «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001–2004 років»; Закон України від 24 червня 2004 р. «Про державну підтримку сільського господарства України» (в редакції від 5 квітня 2015 р.)); 3) правового становища сільськогосподарських товаровиробників (Закон України від 15 травня 2003 р. «Про особисте селянське господарство»; Закон України від 19 червня 2003 р. «Про фермерське господарство»; Закон України від 14 лютого 1992 р. «Про колективне сільськогосподарське підприємство»); 4) напрямів виробничо-господарської діяльності (Закон України від 15 грудня 1993 р. «Про племінну справу у тваринництві»; Закон України від 22 лютого 2000 р. «Про бджільництво»; Закон України від 4 липня 2002 р. «Про зерно та ринок зерна в Україні»; Закон України від 26 грудня 2002 р. «Про насіння і садивний матеріал»; Закон України від 6 лютого 2003 р. «Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них»; Закон України від 24 червня 2004 р. «Про молоко та молочні продукти»; Закон України від 18 вересня 2012 р. «Про аквакультуру» та ін.) [8]. Отож, не дивлячись те, чого немає в Основному Законі про адаптацію земельного права, в нас є багато інших нормативно-правових актів, тобто Україна робить усе, щоб наше законодавство було схоже на законодавство Європейського Союзу.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, зауважимо, що для вирішення проблем гармонізації на шляху адаптації законодавства України та ЄС, більшої ефективності процесу наближення правового поля держави до стандартів права ЄС необхідно запровадити низку заходів, покликаних створити режим найбільшого сприяння йому. Ці заходи прописані у більшості нормативно-правових актів, пов'язаних з адаптацією українського законодавства до законодавства Європейського Союзу. На цьому етапі можна констатувати, що нашою



владою створено всі передумови для гармонізації законодавства України та ЄС і запроваджено таку систему в механізмі правотворчості в Україні, яка забезпечуватиме розробку та затвердження всіх нормативно-правових актів відповідно до стандартів права ЄС. Але Україна зараз перебуває ще далеко від європейських стандартів правової регламентації в багатьох сферах відносин.

Список використаних джерел:

1. Статівка А.М., Шуміло І.А. Про адаптацію аграрного законодавства України до законодавства Європейського Союзу. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/2329/1/100_20.pdf
2. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18.03.2004 р. № 1629-IV. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2004, № 29, ст.367.
3. Серета Т.М. Проблеми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. URL: [file:///C:/Users/Nastya/Downloads/aymvs_2012_1\(3\)_7.pdf](file:///C:/Users/Nastya/Downloads/aymvs_2012_1(3)_7.pdf)
4. Пархоменко Н.М. Гармонізація законодавства України з європейським та міжнародним правом: методи, етапи, види. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 1.
5. Коваленко Т.О. Адаптація аграрного законодавства України до Acquis communautaire: сучасний стан та перспективи. *Пріоритетні напрями розвитку аграрного законодавства і права в сучасних умовах: матеріали науково-практ. конф.* (Харків, 20 квіт. 2018) / за ред. А.М. Статівки. Харків : Юрайт, 2018. С. 185–190.
6. Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Постанова Кабінету Міністрів України; Концепція від 16.08.1999 № 1496//Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 716 (716-2003-п) від 15.05.2003.
7. Статівка А. М. Про Концепцію систематизації аграрного законодавства. URL: <http://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/323242422-77-89.pdf>
8. Карпенко Р.В. Проблеми адаптації аграрного законодавства до законодавства ЄС. URL: http://apnl.dnu.in.ua/1_2020/16.pdf
9. Багай Н.О. До поняття адаптації аграрного законодавства України до законодавства ЄС. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2020/20.11.20/ActualLawIssues20_16.pdf
10. Ямковий В.І. Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу як один з етапів його адаптації до європейських правових стандартів. *Правовий часопис Донбасу*. № 2 (63). 2018. С. 33–39.
11. Домбровський С.Ф. Окремі питання вдосконалення аграрного законодавства України в світі гармонізації із законодавством Європейського Союзу. URL: <http://univer.km.ua/visnyk/824.pdf>
12. Черномаз О.Б. Проблеми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5820/vnulpurn201684531.pdf>
13. Багай Н.О. Напрями адаптації аграрного законодавства до законодавства ЄС. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей*. Випуск 53. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2020. С. 65–76.

